

der gemeente, op het priesterambt volgend. Middelpunt is dus de Liturgiek, de wetenschap, die beschrijft hoe de pastor als uitdeeler van de Sacramenten optreedt, terwijl de homiletische en catechetische arbeid als haar onderstelling vooropgaat, en de eigenlijke Poimeniek als vrucht van het liturgische handelen moet beschouwd worden.

Ook Renninger zoekt zijn kracht in het beschrijven van de techniek van het pastorale ambt. Hij ontkent zelfs het wetenschappelijk karakter van de Pastoraal. „Pastoral geht ganz auf die Praxis, man sucht in ihr Direktive der Handlungen“. In zijne indeeling is hij nog getrouwer dan Schüch aan het Roomsche sacramentalisme, waar hij met de Sacramenten en de Liturgie begint. Hij heeft drie deelen: die seelsorgerliche Handlung (Sacramente, Sacramentalien, Liturgie), das seelsorgerliche Wort (Homiletik, Katechetik, Pädagogik); das seelsorgerliche Leben (das individuelle Leben, das sociale Leben des Seelsorgers). ¹⁾

De reformatorische Theologie aanvaardde niet de scheiding van de Theologische vakken in speculatieve en practische. Haar canonisch recht moest nog geboren worden, en de vakken die thans onder den naam van Practische Theologie worden samengevat, werden voor zoover zij werden beoefend, in den regel niet van uit het eigen theologisch standpunt behandeld, maar als een onderdeel van de Philosophie beschouwd, gelijk met name de Homiletiek als onderdeel van de Rhetorica gold.

Een enkele zag echter het verkeerde hiervan in. Dit was de hoogleeraar van Marburg, Andreas Hyperius, de eerste

1) *J. B. Renninger* Pastoraltheologie, Freiburg, 1893, pag. 1 en 15 v.v.